

Sesbilim Çalışmaları

İpek Pınar Uzun

bekear@ankara.edu.tr

Ankara Üniversitesi Dilbilimi Bölümü

Çarşamba, 15.30-17.45

Z-05

Doğal Sınıflandırma

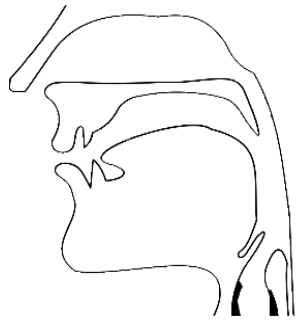
Sesdizimsel Özellikler

Sesbilimsel Kurallar

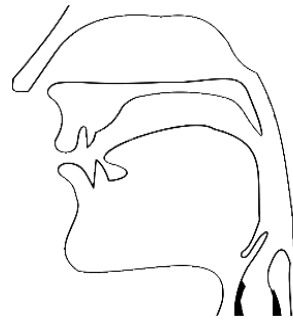
Üretici Sesbilim Kuramı

Sesbirimler: ötümlü, patlamalı, ünsüzler

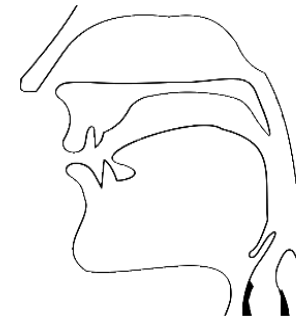
Özellikler: [+ötüm], [-titreşimli], [-sürekli]

/b/

/d/

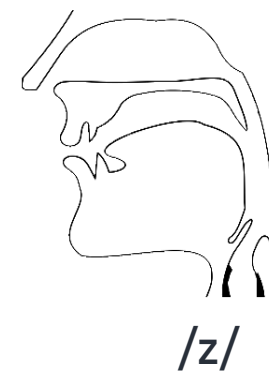
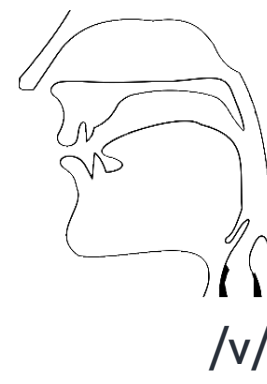
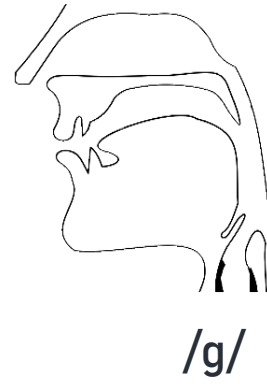
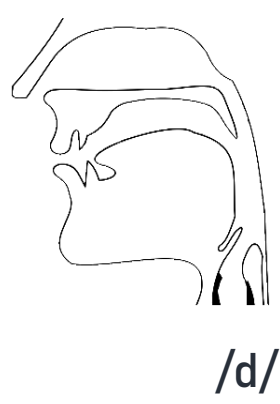
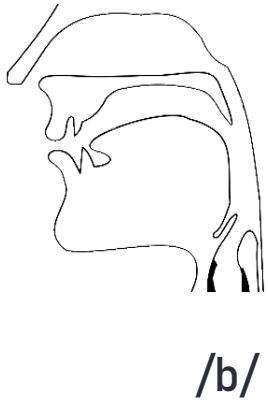

/g/

Üretici Sesbilim Kuramı

Sesbirimler: ?

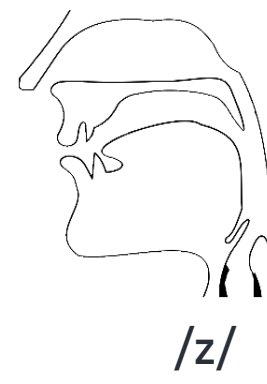
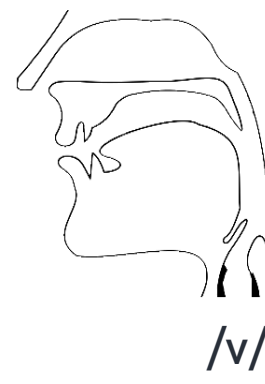
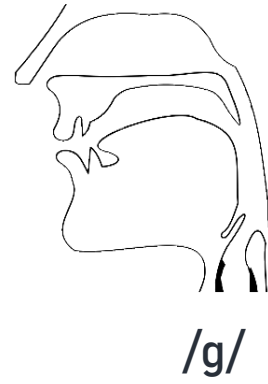
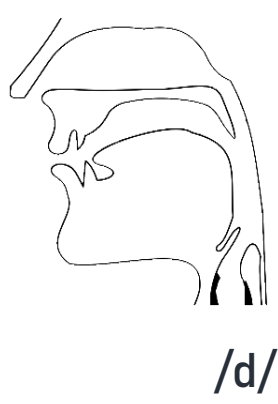
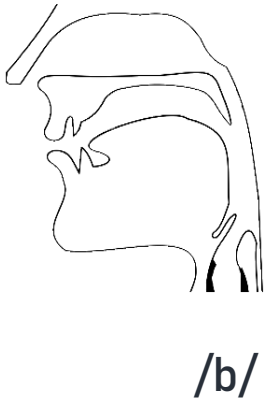
Özellikler: [+ötüm], [-titreşimli]

Üretici Sesbilim Kuramı

Sesbirimler: ?

Özellikler: [+ötüm], [-titreşimli]

Üretici Sesbilim Kuramı

Sesbirimler arasındaki farklılık, Üretici Sesbilim Kuramında sesbilimsel kurallar (phonological rules) aracılığıyla formülleştirilmektedir.

[selv] 'save' vs. [səlf] 'safe' arasındaki farklılığın formülleştirilmesi

Bu örnekte, ünlü kayması vardır. Bu kural, 'kısalma' (shortening) olarak tanımlanabilir. Örneğin, İngilizcede /e/ ünlüsü, ötümsüz ünsüzlerden önce kullanıldığında kısalma özelliği taşır.

Üretici Sesbilim Kuramı

$$A \longrightarrow B \ / \ X \ \_\_\_\ Y$$

X ve Y arasındayken, A ilgili ses çevresinde B'ye dönüşmektedir.

Üretici Sesbilim Kuramı

$$A \longrightarrow B \ / \ X \ \_\_\_ \ Y$$

$\longrightarrow$ Ok iminin öncesindeki A sesi, B sesbirim olma özelliğini formülleştirmektedir.

$/$ Eğik çizgi imi ses çevresinde olma durumunu formülleştirmektedir.

Üretici Sesbilim Kuramı

[sɛlv] 'save' ve [sɛlf] 'safe'

Kural: [e] Kısalması: [e] [ě]

Kural Açıklaması: [el], ötümsüz ünsüzlerden önce kullanıldığında [ě] biçimine dönüşmektedir. [el], [+ünsüz], [-ötüm] özelliklerinden önce kullanıldığında [ě] biçimine dönüşmektedir.

Üretici Sesbilim Kuramı

$$A \longrightarrow B \ / \ X \ \_\_\_\_\_\_ \ Y$$

/mn/ ve /mən/

Kural: Ses Türemesi $\emptyset \longrightarrow A \ / \ X \ \_\_\_\_\_\_ \ Y$

Schwa (Vurgusuz ünlü) türemesi

$$\emptyset \longrightarrow A \ / \ X \ \_\_\_\_\_\_ \ Y$$

Üretici Sesbilim Kuramı

$$A \longrightarrow B \quad / \quad X \text{ \_\_\_\_\_\_ } Y$$

/mn/ ve /mən/

Kural: Ses Türemesi $\emptyset \longrightarrow A \quad / \quad X \text{ \_\_\_\_\_\_ } Y$

Schwa (Vurgusuz ünlü) türemesi

$$\emptyset \longrightarrow [\partial] \quad / \quad m \text{ \_\_\_\_\_\_ } n$$

Üretici Sesbilim Kuramı

$$A \longrightarrow B \quad / \quad X \quad \_\_\_\_\_\_ \quad Y$$

/mn/ ve /mən/

Kural: Ses Türemesi $\emptyset \longrightarrow A \quad / \quad X \quad \_\_\_\_\_\_ \quad Y$

Schwa (Vurgusuz ünlü) türemesi

$$\emptyset \longrightarrow [ə] \quad / \quad m \quad \_\_\_\_\_\_ \quad n \longrightarrow \left(\begin{array}{c} +\text{ünsüz} \\ +\text{ötüm} \\ -\text{gecikmeli [-DR]} \end{array} \right) \quad \_\_\_\_\_\_ \quad \left(\begin{array}{c} +\text{titreşim} \\ +\text{sürekli} \\ +\text{ötüm} \end{array} \right) \#$$

Üretici Sesbilim Kuramı

$$A \longrightarrow B \ / \ X \ \_\_\_\_\_\_ \ Y$$

Kural: Yuvarlaklaşma

$$\left(\begin{array}{l} +\text{seslemlı} \\ -\text{alçak} \end{array} \right) \longrightarrow \left(+\text{yuvarlak} \right) \ / \ \_\_\_\_\_\_$$

Kural Açıklaması: Alçak ve dar ünlüler, [m] ünsüzünden önce kullanıldığında yuvarlaklaşır.

Üretici Sesbilim Kuramı

$$A \longrightarrow B \quad / \quad X \quad \_\_\_\_\_\_ \quad Y$$

Kural: /l/ Ötümsüzleşmesi

$$/l/ \longrightarrow [l̥] \quad / \quad \left(\begin{array}{l} +\text{ünsüz} \\ -\text{ötüm} \end{array} \right) \_\_\_\_\_\_$$

Kural Açıklaması: /l/ ünsüzü, ötümsüz bir ünsüzden sonra kullanıldığında kısmen ötümsüzleşir.

Üretici Sesbilim Kuramı

$$A \longrightarrow B \quad / \quad X \quad \_\_\_\_\_\_ \quad Y$$

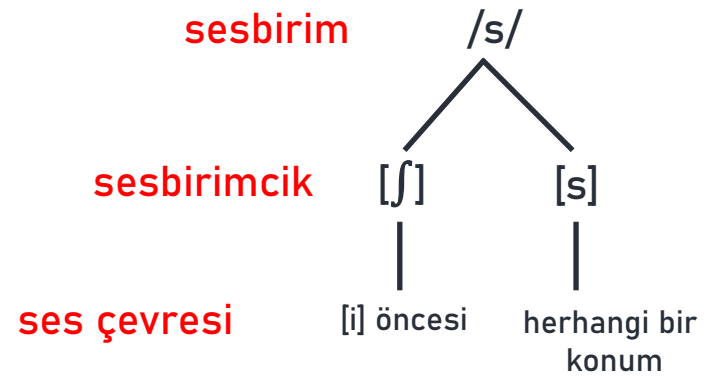
Kural: /l/ Dişsilleşmesi

$$/l/ \longrightarrow [ɫ] \quad / \quad \_\_\_\_\_\_ \quad \theta$$

Kural Açıklaması: /l/ ünsüzü, dişsil [θ] ünsüzü öncesi damaksıllaşır ve dişsil özellik kazanır.

Üretici Sesbilim Kuramı

/s/ → [ʃ] / _____ [i]

=

/s/ → [-ön] / _____ $\left(\begin{array}{l} +\text{yüksek} \\ -\text{alçak} \\ -\text{arkadil} \\ +\text{öndil} \\ +\text{seslemli} \end{array} \right)$

[ʃin ho] 'sinyal' #___i

[sa l] 'ten' #___a

Üretici Sesbilim Kuramı

Hayes (2009)
İngilizce ve İspanyolca

[d] (ötümlü patlamalı) x [ð] (ötümlü dişil sürtünücü)

den x *then*

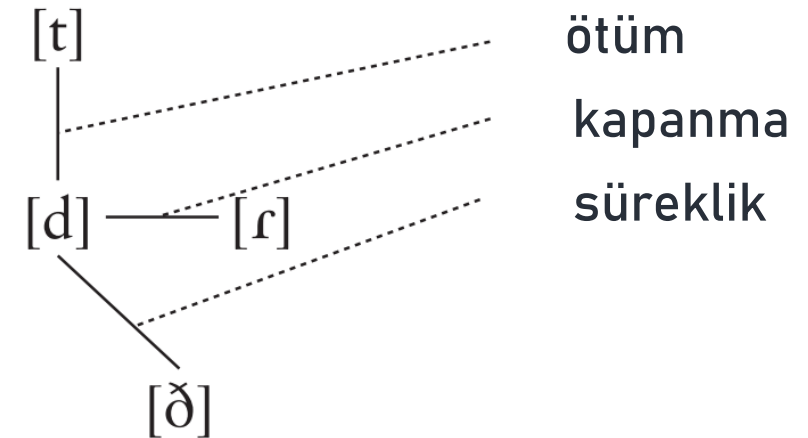
[dɛn]

[ðɛn]

bayed x *bathe*

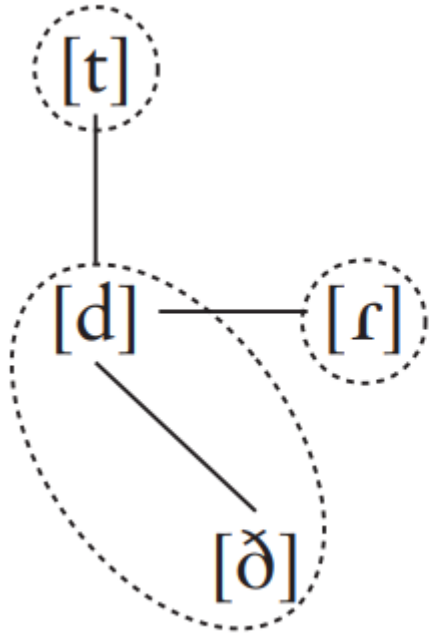
[beɪd]

[beɪð]

Üretici Sesbilim Kuramı

İngilizce

İspanyolca

